

Oceněno Prix de l'Académie française 2019

Laurent Binet

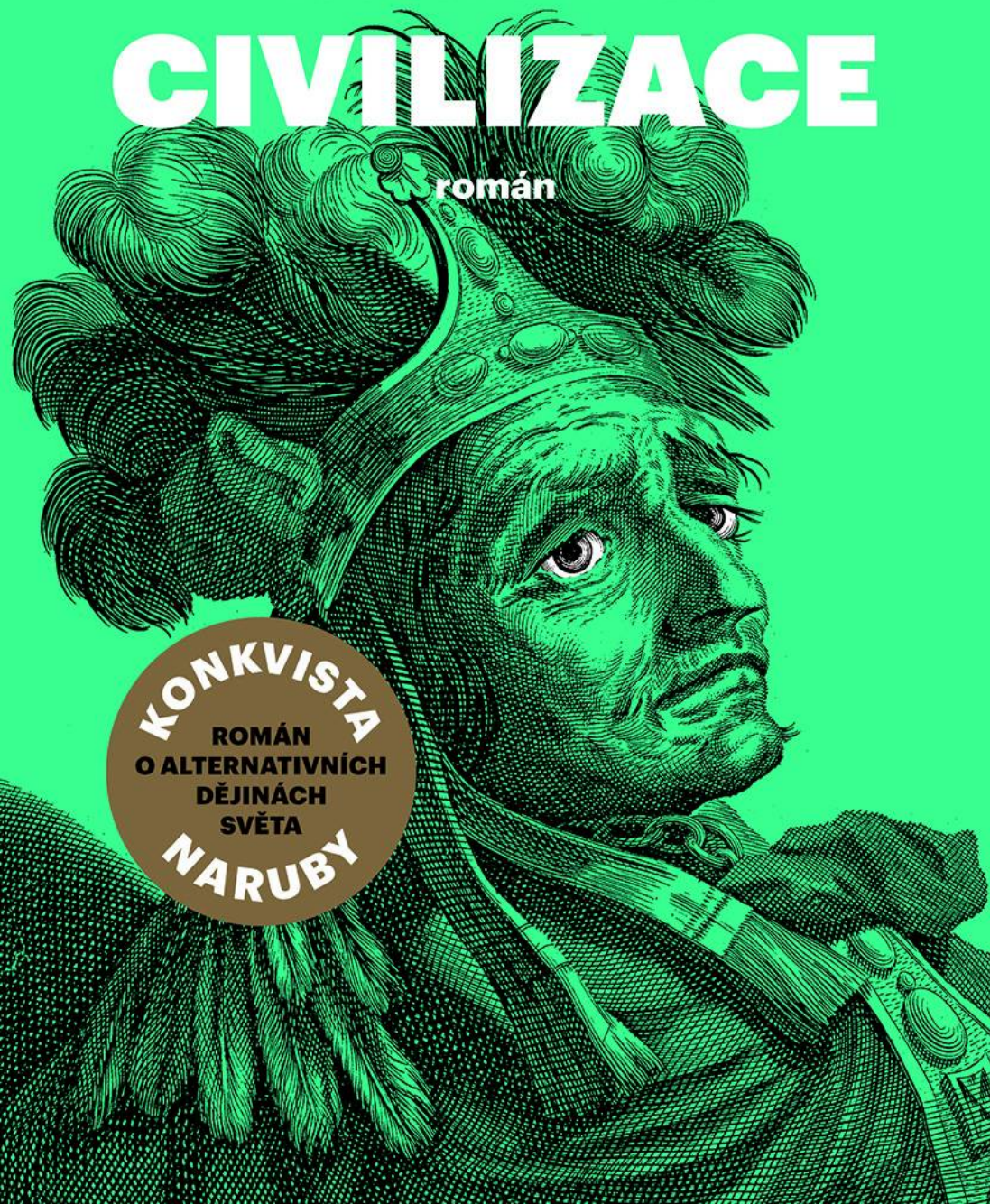
CIVILIZACE

román

KONKVISTA

ROMÁN
O ALTERNATIVNÍCH
DĚJINÁCH
SVĚTA

NARUBY

CIVILIZACE

Laurent Binet

CIVILIZACE

román

Přeložila Michala Marková

Argo

Czech edition © Argo, 2021
© Editions Grasset & Fasquelle, 2019
Translation © Michala Marková, 2020

ISBN 978-80-257-3365-3 (váz.)

ISBN 978-80-257-3509-1 (e-kniha)

„Umění oživuje to, co zavraždily dějiny.“

– Carlos Fuentes,
Cervantes aneb Kritika četby

„Žili znesváření a v takových zmatcích,
že bylo velmi snadné si je podrobiti.“

– Inka Garcilaso de la Vega,
*Pravdivé komentáře, jež pojednávají
o původu Inků, kteřížto byli králi Peru*

PRVNÍ ČÁST

Sága o Freydís Eriksdóttir

1. Erik

Žila kdysi jedna žena jménem Aude Přemoudrá, dcera Ketilla Plochonosého, jež byla královnou. Byla to vdova po Olafovi Bílém, irském králi a válečníkovi. Po smrti svého muže se vydala na Hebridy a až do Skotska, kde se stal králem její syn, Thorstein Rudý, ale Skotové ho zradili a on zahynul v bitvě.

Když se Aude dozvěděla o synově skonu, vydala se s dvaceti svobodnými muži na moře, dorazila na Island a ovládla zde území mezi Polední řekou a řekou Skrauma.

Připlulo sem s ní množství vznešených mužů, kteří padli do zajetí během vikinských výprav na západ a byli zvaní otroky.

Byl mezi nimi jeden muž jménem Thorvald, který odešel z Norska, neboť se provinil vraždou, a s ním jeho syn, Erik Rudý. Oba byli rolníci. Jednoho dne Eyjolf Ptačinec, příbuzný Erikova souseda, zabil Erikovy otroky, neboť způsobili sesuv půdy. Erik zabil Eyjolfa Ptačince. Zabil i Hrafna Soubojníka.

A tak byl vyhnán.

Osídlil Býčí ostrov. Půjčil svému sousedovi stavební trámy, avšak když si pro ně přišel, tento mu je odmítl vrátit. Začali se bít a zemřeli další muži. A tak ho thorsneský *ting* opět vyhnal.

Na Islandu zůstat nemohl a do Norska se vrátit také nemohl. Proto se rozhodl vydat k zemi, kterou kdysi spatřil syn Ulfa Vrány, když jednoho dne na své plavbě zabloudil nezvykle daleko na západ. Nazval tuto zemi Grónskem, neboť mínil, že ponese-li tato země tak krásné jméno, bude lidi vábit k cestě.

Oženil se s Thjodhild, vnučkou Thörbjorga Knarropsa, a zplo-
dil s ní několik synů. Také však měl dceru s jinou ženou. Jmenovala
se Freydís.

2. Freydís

O matce Freydís není nic známo. Po svém otci však stejně jako její
bratři zdělila náklonnost k cestování. A tak nasedla na loď, kterou
její nevlastní bratr Leif Šťastlivec půjčil Thorfinnu Karlsefnimu,
když chtěl tento znovu objevit cestu do Vinlandu.

Vypluli na západ. Učinili zastávku v Marklandu, poté dosáhli
Vinlandu a našli tábor, který tu zanechal Leif Eriksson.

Země jim připadala krásná a lesnatá, hvězdy tu sahaly téměř až
k moři a na pobřeží ležel bílý písek. Nalezli zde mnoho ostrovů
a mělčin. Den a noc se vzájemně délkou rovnaly mnohem víc než
v Grónsku nebo na Islandu.

Byli tu však i Skraelingové, podobní trollům malého věku.
Nebyli to Jednonožci, jak se říkávalo, ale měli tmavou kůži a libo-
vali si v červených látkách. Grónané s nimi látky, které sem dovezli,
směnili za zvířecí kůže. Začali spolu obchodovat. Jednoho dne
však Karlsefnimu z ohrady utekl divoce ryčící býk a Skraelingy
vyděsil. A tak tábor napadli, a Karlsefniho muži by byli poraženi
na hlavu, kdyby se Freydís pohledem na jejich úprk nerozzuřila
tak, že sebrala ze země meč a útočníkům se postavila na odpor.
Roztrhla si košili, bila se mečem naplocho do prsou a Skraelingy
urážela. Šílela zuřivostí a proklínala své druhy za zbabělost. Tehdy
se Grónané zastyděli a opět se obrátili, a Skraelingy pohled na tu
kyprou bytost v pominutí smyslů vyděsil natolik, že se rozprchli.

Freydís byla těhotná a měla zlou povahu. Rozkmotřila se s dvě-
ma bratry, kteří byli jejími spojenci. Chtěla se zmocnit jejich lo-
ďe, která byla větší než ta její, proto přikázala svému manželu

Thorvardovi, aby je zabil i s jejich muži, a tak se také stalo. Freydís pak sekerou pozabíjela jejich ženy.

Minula zima a přiblížilo se léto. Freydís se však neodvažovala zpět do Grónska v obavách, že kdyby její bratr Leif zjistil, že se provinila vraždou, rozhněval by se na ni. Zároveň cítila, že jí ostatní již nedůvěřují a že v táboře není vítána. Vybavila si tedy pro sebe loď oněch dvou bratrů a pak se na ni nalodila spolu se svým manželem, několika muži, dobyt看em a koňmi. Osadníkům, kteří zůstali ve Vinlandu, se s jejím odjezdem ulevilo. Než se však opět vydala na moře, řekla jim: „Já, Freydís Eriksdóttir, přísahám, že se vrátím.“

A vypluli na jih.

3. Jih

Širokoboký knarr plul podél pobřeží. Strhla se bouřka a Freydís se modlila k Thorovi. Koráb se téměř roztrástil o útesy. Zvířata na palubě se v hrůze zmítala tak mocně, až posádka uvažovala o tom, že se jich zbaví, neboť se bála, že jim dobytek převrhne loď. Nakonec se však boží hněv uklidnil.

Cesta trvala déle, než předpokládali. Posádka nenalezala místa, kde by mohla přistát, neboť útesy byly příliš vysoké, a kdykoliv našli přístupný břeh, zahlédli hrozné Skraelingy, kteří třímali luky a házeli po nich kamením. Na změnu kurzu k východu bylo pozdě, vracet se Freydís nechtěla. Muži se živili rybami, které ulovili, a někteří onemocněli, neboť pili mořskou vodu.

Jednoho dne, kdy jim žádný severní vítr nepomohl napnout plachty, porodila Freydís, obklopena veslaři a mezi dvěma lavi-cemi, mrtvé dítě, jemuž zamýšlela dát po dědečkovi jméno Erik, a odevzdala je moři.

Pak konečně v jedné zátoce našli příhodné přístaviště.

4. Země Jitřní hvězdy

Voda tu byla tak mělká, že se na písčiny břeh bez potíží přebrodivili. Vzali s sebou všemožná zvířata. Byla to krásná země. Zbývalo jen ji prozkoumat.

Byly tu louky i háje oplývající zvěří. Řeky se hemžily rybami. Freydís a její druhové rozbili tábor v závětří nedaleko pobřeží. Zásoby jim nechyběly, a tak se rozhodli přečkat zde zimu, neboť usoudili, že zimy tu budou určitě mírnější či přinejmenším kratší než v jejich rodné zemi. Ti mladší z nich se narodili v Grónsku, starší pocházeli z Islandu či z Norska tak jako otec Freydís.

Když pak jednoho dne pronikli hlouběji do vnitrozemí, narazili na obdělávané pole. V úhledných řádcích tu rostl jakýsi žlutý ječmen se štavnatými, křupavými zrny. A tak poznali, že tu nejsou sami.

I oni by rádi pěstovali takový žlutý ječmen, ale nevěděli, jak na to.

O několik týdnů později se zpoza návrší nad tábořištěm vyhrnulo množství Skraelingů. Byli vysocí a dobře stavění, kůži měli natřenou tukem a tváře pomalované dlouhými černými čarami, což Gróňany vyděsilo, ale tentokrát se v přítomnosti Freydís nikdo neodvážil ani pohnout, aby nebyl za zbabělce. Kromě toho tito Skraelingové působili spíš zvědavě než krvelačně. Jeden z Gróňanů jim chtěl věnovat sekerku, aby si je naklonili, ale Freydís mu v tom zabránila a místo toho jim nabídla perlový náhrdelník a železnou sponu. Druhý jmenovaný dar Skraelingy nesmírně zaujal, podávali si ho z ruky do ruky a živě o něm rozmlouvali, až nakonec Freydís a její druhové vyrozuměli, že je Skraelingové chtějí pozvat k sobě do vesnice. Pozvání přijala jen Freydís. Její manžel a ostatní zůstali v tábořišti – ne ze strachu z neznáma, ale naopak proto, že za podobných okolností už předtím málem přišli o život. Označili Freydís za svou vyslankyni a zmocněnkyni, což ji rozesmálo, protože pochopila, že nikdo z nich nemá dost odvahy, aby ji doprovodil. Opět jim začala spílat, ale tentokrát je k činu nepřiměl ani stud. A tak se sama vydala za Skraelingy, a ti jí nejprve natřeli bílou kůži

a rusé vlasy medvědíím sádlem a pak s ní ve člunu vydlabaném z kmene stromu vypluli do bažin. Stromy tu byly tak veliké, že se do člunu pohodlně vešlo deset osob. Člun se vzdaloval a Freydís se Skraelingy zmizela.

Tři dny a tři noci čekali na její návrat, ale hledat se ji nikdo nevydal. Dokonce ani její manžel Thorvard se do močálů neodvážil.

Čtvrtého dne se pak vrátila se skraelinským náčelníkem, který měl na krku a v uších ozdoby pestrých barev a dlouhé vlasy na jedné straně vyholené. Jen těžko si lze představit pozoruhodnější zjev.

Freydís svým lidem řekla, že se nalézají v Zemi Jitřní hvězdy a že tito Skraelingové se jmenují Lid úsvitu. Vedli válku s jiným národem, který žil dál na západ, a Freydís se domnívala, že by se slušelo jim pomoci. A když se jí ptali, jak to, že rozumí jejich jazyku, rozesmála se: „Možná jsem *völva*.“

Povolala muže, jenž chtěl dát Skraelingům svoji sekeru, a tentokrát mu přikázala, aby ji dal sachemovi, který ji doprovázel (tak totiž Skraelingové nazývali své náčelníky). O devět měsíců později porodila dceru a pojmenovala ji Gudrid: jmenovala se tak její bývalá švagrová, žena Karlsefniho, vdova po Thorsteinnu Erikssonovi, kterou Freydís odjakživa nenáviděla (avšak netřeba se zabývat těmi, kdo do příběhu této ságy nezasáhnou).

V sousedství skraelinské vesnice založili malou osadu. Obě společenství nejen že tu společně žila beze sváru, ale začala si pomáhat. Gróňané Skraelingy naučili hledat ve slatinách železo a vyrábět z něho sekery, kopí či hroty šípů. Tak se Skraelingové mohli řádně vyzbrojit a porážet své nepřátele. Na oplátku naučili Gróňany pěstovat křupavý ječmen: ukázali jim, jak zrnka hroužít do malých hromádek hlíny a sázet k nim fazole a okurky, aby se pnuly po vysokých lodyhách. Tak si mohli Gróňané udělat zásoby na zimu, až bude méně zvěře. Nic si nepřáli tolik jako v této zemi zůstat. Na důkaz přátelství věnovali Skraelingům krávu.

Pak se ale přihodilo, že Skraelingové začali být nemocní. Jeden z nich dostal horečku a zemřel. Netrvalo dlouho, a umírali jeden

za druhým. Gróňané se zalekli a chtěli odejít, ale Freydís byla proti. Její společníci ji přesvědčovali, že dříve nebo později nemoc zasáhne i je, ale ona odmítala opustit vesnici, kterou vybudovali, zdůrazňovala, že tady našli úrodnou zemi a že nemají žádnou záruku, že jinde narazí na přátelské Skraelingy, se kterými budou moci obchodovat.

Záhy však nemoc skolila i urostlého sachema. Když se jednou vracel do své chýše s polokulovitou střechou podpíranou obloukovými pilíři a pokrytou pásy stromové kůry, náhle se mu zjeví neznámí mrtví, zahradili vstup a jako ohromná vlna odnesli jeho vesnici i osadu Gróňanů. Když se pak toto vidění rozplynulo, ulehl v horečce a poslal pro Freydís. A jakmile přistoupila k jeho lůžku, řekl jí do ucha pár slov tak, aby je slyšela jen ona, ale poté nahlas pro všechny pronesl, že šťastní jsou ti, kdo jsou doma všude na zemi, a že dar železa, který příchozí věnovali jeho lidu, nebude zapomenut. Promluvil s ní o tom, jak se sám cítí, a prorokoval jí i jejímu dítěti velkou budoucnost. Nato ztratil vědomí. Freydís u něho bděla celou noc, ale ráno už byl vychladlý. A tehdy se vrátila ke svým společníkům a řekla: „Nyní pojďme, je třeba naložit dobytek na knarr.“

5. Kuba

Freydís vždy snila o cestě dále na jih. Celé týdny tedy pluli podél pobřeží, a trvalo to tak dlouho, že jim na palubě došly zásoby a museli se spoléhat jen na rybolov a dešťovou vodu, ale i když se jim země zdála přívětivá, Freydís u ní nechtěla přistát, což u jejích druhů vzbudilo nejprve neklid, poté nedůvěru a konečně hněv. Freydís jim řekla: „Chcete se opět ocitnout ve smrtelném nebezpečí? Chcete, aby vám Jednonožec proklál šípem břicho?“ (Tak totiž zhyňul její další nevlastní bratr, Thorvald, syn Erikův, a ona

věděla, že tuto truchlivou událost mají všichni stále ještě v paměti.) „Budeme v cestě pokračovat až na samý konec, a pokud je to rozmar Njördův nebo přání Hel, zahyneme na moři.“ Kde leží ten konec, o kterém Freydís hovořila, však nikdo nevěděl.

Konečně našli zemi, která mohla být i ostrovem. Freydís cítila, že trpělivost svých druhů už nemůže dále pokoušet, a tak souhlasila s přistáním.

Knarr vplul do ústí nádherné řeky. Než přistáli, pluli celou cestu nesmírně průzračnou vodou.

Tak krásnou zemi dosud nikdy neviděli. Hned u řeky se zelenaly stromy, na každém jiné květy a jiné ovoce. Ovoce bylo výborné chuti. Množství ptáků velkých i malých sladce zpívalo. Stromy měly tak velké listy, že by se s nimi dala pokrýt střecha domu. Byl to vemi rovinatý kraj.

Freydís vyskočila na pevninu. Došla k obydlím, která pokládala za rybářská, ale jejich obyvatelé se v hrůze rozprchli. V jedné z chýší našla psa, který neštěkal.

Gróňané vyvedli na břeh dobytek, a Skraelingy pohled na koně tolik zaujal, že se opět objevili. Byli nazí, drobní, ale dobře stavění, kůži měli tmavou a vlasy černé. Freydís se k nim přiblížila, protože se domnívala, že těhotná žena by je mohla obměkčit. Nabídla jednomu z nich, aby sedl na koně, a s otěží v ruce ho vodila kolem vesnice. Skraelingové nadšeně žasli. Nabídli hostům jídlo a uvítali je ve svých příbytcích. Rovněž jim nabídli smotky z listů, které zapalovali, vkládali si je do úst a vdechovali dým.

A tak se u nich Freydís a její druhové usadili a vesnice Skraelingů se stala jejich vesnicí. Postavili si vlastní domy po způsobu svých hostitelů, okrouhlé a pokryté slámou. Rovněž postavili chrám s dřevěnými pilíři a trámy, aby mohli uctívat Thora. Skraelingové jim ukázali, jak se z velikých ořechů rostoucích na stromech s rozměrnými listy dostává voda, neboť výtečně chutnala. Obeznámili je s názvy věcí: křupavý ječmen se v jejich jazyce nazýval *maís*. Ukázali jim, jak spát v sítích napnutých mezi dvěma stromy,

kterým říkali *hamaka*. Po celý rok tu bylo takové teplo, že vůbec nevěděli, co je to sníh.

Právě tady Freydís porodila. Její manžel Thorvard přijal Gudrid jako vlastní a Freydís to dojalo. Začala s Thorvardem jednat mnohem méně tvrdě než doposud.

Skraelingové se projevili jako dobří jezdci a naučili se kout železo. Gróňané se zase naučili rozpoznávat zdejší zvířata a střílet z luku. Žily tu želvy a různé druhy hadů, a také ještěrky s kamenými šupinami a dlouhou čelistí. Po nebi létali červenohlaví supi.

Obě skupiny se promísily natolik, že se začaly rodit další děti. Některé měly vlasy černé, jiné světlé nebo rusé. Od malička slýchaly oba rodičovské jazyky.

Pak však Skraelingy opět zachvátila horečka a oni začali umírat. A protože Gróňany nemoc ušetřila, pochopili, že se jí nemusejí obávat, neboť si ji přinesli s sebou. Seveřané vybudovali pro zesnulé hrobky a vyryli na ně runy. Modlili se k Thorovi a Ódinovi. Přesto nemoc Skraelingy kosila dál. Gróňané si uvědomili, že pokud tu setrvají, všichni jejich hostitelé zahynou a oni tu zůstanou sami. Ze soucitu a jen neradi se rozhodli odejít. Thorův chrám rozložili a odnesli si ho s sebou, ale Skraelingům na rozloučenou zanechali několik kusů dobytka.

Horečka neustoupila ani po jejich odchodu. Skraelingové dál umírali, až se ocitli téměř na pokraji vyhynutí. Ti, kdo přežili, se i s dobytkem rozptýlili po celém ostrově.

6. Chichén Itzá

O Freydís se nyní sluší říci, že s dcerou Gudrid, manželem Thorvardem a druhy vyplula podél pobřeží dále na západ. Věděli už, že země, kterou nechávají za sebou, je ostrov, a Freydís chtěla podle svých zvyklostí zamířit na jih. Její druhové však odmítli plavit se